

MASARYKOVA UNIVERZITA
FAKULTA INFORMATIKY

Použitie BPMN pre male SW projekty

DIPLOMOVÁ PRÁCA

Bc. Miroslav Ligas

Brno, jaro 2009

Prehlásenie

Prehlasujem, že táto diplomová práca je mojím pôvodným autorským dielom, ktoré som vypracoval samostatne. Všetky zdroje, pramene a literatúru, ktoré som pri vypracovaní použil alebo z nich čerpal, v práci riadne citujem s uvedením úplného odkazu na príslušný zdroj.

Vedúci práce: Mgr. Tomáš Ludík

Pod'akovanie

Dakujem za všetko čo pre mňa urobili ...

Zhrnutie

aa

Klíčové slová

BPMN, UML

Obsah

1	Úvod	2
1.1	Štruktúra práce	2
2	Modelovacie nástroje	4
2.1	Business Process Modeling Notation	4
2.1.1	Rozdelenie objektov v BPMN	4
2.1.2	Tokové objekty	4
2.1.3	Spojovací objekty (Connecting Objects)	6
2.1.4	Plavecké dráhy (Swimlanes)	7
2.1.5	Artefakty (Artifacts)	8
2.1.6	Výužitie BPMN	9
2.2	Unified Modeling Language	10
2.2.1	Diagram prípadov užitia	10
2.2.2	Diagram tried	11
3	Prístupy vyvoja softvéru	12
3.1	Vodopád	12
3.2	Iteratívny / inkrementálny vývoj	13
3.3	Agilné metódy vývoja	14
3.3.1	Manifest agilného programovania	15
3.4	Business Driven Development	16
3.4.1	BDD model činností	17
3.4.2	Analýza firemných požiadavkov	18
3.4.3	Modelovanie firemných procesov	19
3.4.4	Modelovanie prípadov užitia	19
3.4.5	Modelovanie servisov – SOA	19
3.4.6	Systémový návrh a vývoj	19
3.4.7	Monitorovanie	19
3.4.8	Analýza zozbieraných dát a adaptovanie	19
3.4.9	Definované role	19
4	Záver	20
A	Príloha A	22

Kapitola 1

Úvod

S riešením softvérových projektov vznikajú rôzne problémy, ktoré môžu viesť k zlyhaniu projektu. Tieto riziká sa pri vývoji snažíme odstrániť zavedením metodík, ktoré nám pomáhajú uchopiť projekt, rozanalyzovať problematické miesta a čo najlepšie navrhnúť riešenie. Žiadna metodika nám nezaistí splniteľnosť projektu ale jej použitie minimalizuje riziko krachu projektu.

Najpoužívanéjšie modelovacie metodiky súčasnej doby sú veľmi rozsiahle a silné nástroje. Definujú veľké množstvo roli a zavádzajú komplexné procesy, čím dokážu zvládať veľké projekty. Vnášajú tým do vývoja veľkú réžiu, ktorá projekt pomáha lepšie zvládať ale ho aj predlžuje. Čím je projekt menší tým je citeľnejšia záťaž komplexnej metodiky. Opomenutie metodík by zbavilo projekty všetkej réžie a ušetrilo by čas aj prostriedky, ale riziko, ktoré by vzniklo by mnohonásobne prevýšilo úsporu.

Pri modernom vývoji nie je preto rozumné postupovať bez metodík pri akomkoľvek vývoji. Napriek tomu sa naskytuje priestor na hľadanie nových ciest pri ich riešení. Namiesto využívania rozsiahlych používaných a overených metodík sa treba zamerať na ich esenciálne časti. Na základe týchto častí sa vybuduje ľahko zvládnuteľná a flexibilná metóda.

Malé softvérové projekty sú väčšinou spracúvané nevelkým počtom pracovníkov ako na strane vývojára tak na strane klienta. Ukazuje sa tu preto miesto pre rýchlu a flexibilnú metódu, ktorá dokáže rýchlo produkovať funkčné moduly a flexibilne reagovať na požiadavky klienta. Cieľom tejto práce je nájsť stanovenú metódu.

1.1 Štruktúra práce

Druhá kapitola práce sa zaoberá najpoužívanejšími modelovacími nástrojmi, ktoré sa v súčasnosti používajú na zachytenie interakcie a stavu v danom systéme. Podrobne sa tu popisuje rozšírený no možno nie tak notoricky známí nástroj na modelovanie firemných procesov Business Process Modeling Notation (BPMN). Okrajovo sa spomína aj Unified Modeling Language (UML). Popisované sú len niektoré prvky UML, s ktorými sa v práci stretneme.

Tretia kapitola je venovaná metodikám. Popisuje rôzne prístupy ako riešiť budovanie systému. Zaoberá sa agilnými metodikami, ktoré sa vyznačujú rýchlosťou a flexibilitou. V kontraste k nim stoja tradičné štruktúrované metodiky ako Unified Process (UP), ktoré stavajú na definovaných postupoch a rolích. Podrobnejšie sa venujeme najmä tým, z ktorých čerpáme inšpiráciu pre zostavenie vlastnej metódy.

Štvrtá kapitola zachytáva hlavnú časť práce a to definovanie metódy pre malé softvérové projekty s využitím BPMN. V tejto kapitole sa uplatňujú nástroje a postupy definované v predchádzajúcich oddieloch. Metóda je zostavená zo zaužívaných metodík, z ktorých sa

vyberajú relevantné časti. Spája sa v nej agilný prístup a tradičné štruktúrované metodiky. Metoda čerpá inspiráciu z Business Driven Development (BDD) z dielne IBM. Na zachytenie požiadavkov a identifikáciu modulov v projektovanom systéme používa hierarchiu BPMN diagramov. Jednotlivé moduly sú následne modelované za pomoci tradičných UML diagramov.

Záverečná piata kapitola overuje vhodnosť definovanej metódy. Z jej využitím je vytvorená prípadová štúdia popisujúca správu vedeckého časopisu. Pomocou uvedených nástrojov modeluje hierarchiu procesov prebiehajúcich pri fungovaní správy vedeckého časopisu. Vo vzniknutej procesnej mape sú identifikované procesy, ktoré je možné automatizovať. Následne sú určené komponenty, ktoré sú pomocou UML modelované a na záver je načrtnutá implementácia.

Kapitola 2

Modelovacie nástroje

2.1 Business Process Modeling Notation

V roku 2004 bol Business Process Management Initiative (BPMI) vydaný štandard BPMN 1.0. Cieľom tohoto štandardu je poskytnúť ľahko pochopiteľnú notáciu pre všetkých užívateľov podieľajúcich sa na tvorení, implementácii, spravovaní a monitorovaní firemných procesov. Súčasťou BPMN je aj interný model, ktorý umožňuje prevod na spustiteľný BPEL4WS kód. Vypĺňa sa tým medzera medzi firemným procesným návrhom a implementáciou.

BPMN definuje Business Process Diagram (BPD), ktorý graficky znázorňuje postupnosti firemných procesov. Objekty zachytené v grafe reprezentujú aktivity a orientované hrany naznačujú poradie ich vykonania.

2.1.1 Rozdelenie objektov v BPMN

BPD diagramy sú tvorené z jednoduchých elementov, ktoré umožňujú ľahké tvorenie diagramov, ktoré sú intuitívne pochopiteľné väčšine podnikových analytikov. Tvary elementov boli navrhnuté s ohľadom na už používané nástroje v procesnom modelovaní. Napríklad aktivity sa znázorňujú pomocou štvoruholníka a rozhodnutia sú značené diamantom. Pri vývoji BPMN bol kladený dôraz aby bolo možné pomocou neho zachytiť aj komplexné firemné procesy. Pre lepšie zvládnutie týchto protichodných požiadaviek bolo navrhnutých malé množstvo kategórií, ktoré napomáhajú k ľahkej orientácii v základných typoch. V rámci každej zo základných kategórií je možné modifikovať definované elementy rozširujúcimi informáciami. Rozšírenia však nesmú narušovať základné charakteristiky elementov, čím by znižovali ich zrozumiteľnosť.

Základne kategórie elementov sú:

- Tokové objekty (Flow Objects)
- Spojovací objekty (Connecting Objects)
- Plavecké dráhy (Swimlanes)
- Artefakty (Artifacts)

2.1.2 Tokové objekty

Tokové objekty sú základné objekty BPD udávajú správanie firemného procesu. Definované sú tri Flow Objects:

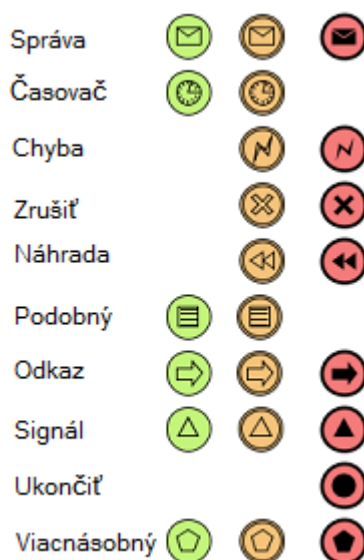
Udalosť (Event)

Udalosť je reprezentovaná krúžkom a vyjadruje niečo čo sa stalo počas chodu firemného procesu. Tieto udalosti ovplyvňujú tok procesu a obyčajne majú príčinu (spúšťač) alebo dôsledok (výsledok). Definované sú tri typy udalostí. Na začiatku toku sa umiestňujú štartovacie (Start) v priebehu používame medzilahle (Intermediate) a tok ukončujeme koncovými (End) udalosťami.

Pre každú udalosť môžeme do krúžku umiestniť symbol upresňujúceho spúšťača alebo výsledku. V BPMN je definovaných desať podtypov udalostí. Nie všetky podtypy sa však môžu používať s každým typom udalostí. Na obrázku [Obr. 2.1] sú znázornené všetky podtypy.

Medzilahle udalosti môžeme naviazať na aktivity čím určíme ich alternatívne ukončenia. Napríklad vypršanie času pre ukončenie aktivity, výskyt chyby počas behu a iné.

Obrázok 2.1: Zoznam podtypov udalostí.

Aktivita (Activity)

Aktivita je spoločný pojem pre činnosť ktorá prebieha vo firme. Aktivita môže byť atomic- ká alebo nie je atomic- ká. Typy aktivít sú proces (Process), podproces (Sub-Process) a úloha

(Task). Podproces a úloha sa značia štvorcami so zaoblenými rohmi, pričom podproces je oddelený malým plusovým znamienkom v spodnej časti. Proces je obsiahnutý vo vnútri poolu.

Brána (Gateway)

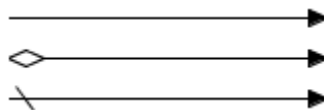

Bránou sa zabezpečuje rozdelenie a zlúčenie sekvenčného toku. Reprezentuje ho diamant, v ktorého strede sú zobrazené spresňujúce symboly. Tie špecifikujú o aký typ vetvenia sa jedna. Na výber máme z rozhodovacieho alebo paralelného delenia. K týmto deleniam sú definované odpovedajúce zlučovania.

2.1.3 Spojovací objekty (Connecting Objects)

Tokové objekty sa spájajú a vytvárajú základnú kostru firemného procesu. Spojovací objekty zabezpečujú toto prepojenie a taktiež umožňujú pripájanie artefaktov.

Sekvenční tok (Sequence Flow)

Sekvenční tok reprezentuje neprerušovaná čiara s vyplnenou šípkou. Vyznačuje poradie v akom sú aktivity vykonávané v procese.

Tok sprav (Message Flow)

Tok sprav reprezentuje prerušovaná čiara s prázdnu šípkou. Používajú sa na znázornenie interakcie medzi dvomi separátnymi účastníkmi procesu, ktorý sú schopný prímať a odosielať správy.

Tok správ môže byť podmienený. Graficky sa podmienená správa označí umiestnením diamantu na začiatok čiary a podmienka je zaznamenaná v názve toku. Pri používaní podmienených správ je dôležité aby aspoň jedna podmienka bola splnená aby proces mohol pokračovať. Pre zaistenie pokračovania toku sa môže použiť implicitný tok, ktorý sa značí preškrtnutím na začiatku čiary. Uplatňuje sa ak všetky ostatne podmienené spravy sa vyhodnotia záporne.

Asociácia (Association)

Na znázornenie asociácie sa používa prerušovaná čiara. Pomocou nej priradíme k tokovým objektom textové popisky alebo iné objekty ktoré nepatria do skupiny tokových objektov. Pridaním šípky k prerušovanej čiare môžeme určiť smer priradenia.

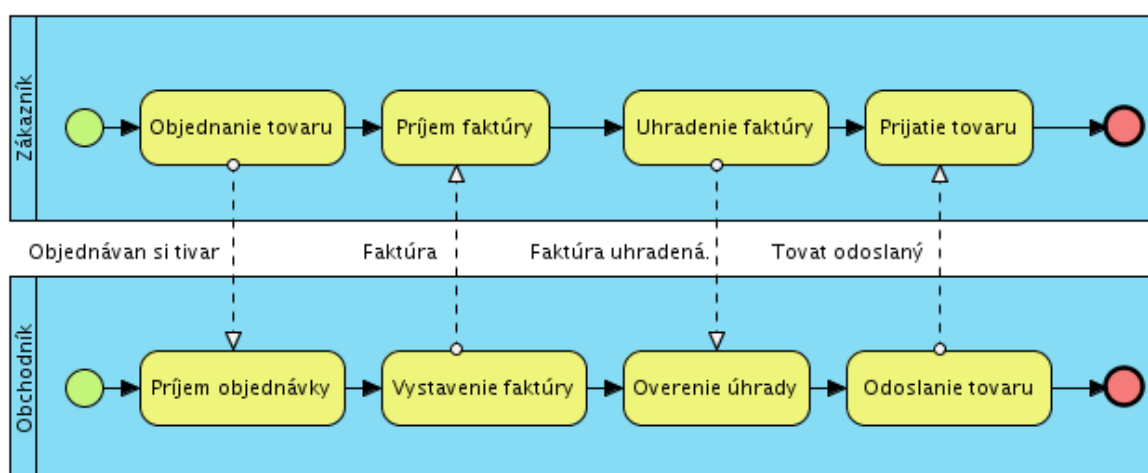
2.1.4 Plavecké dráhy (Swimlanes)

Plavecké dráhy sa používajú ako prostriedok pre organizáciu aktivít. Opticky sa pomocou nich oddeľujú zodpovednosti roli alebo usporiadanie činnosti v procese.

Pool

Pool ohraničuje proces a graficky vymedzuje jeho hranice. V rámci jedného poolu sa nachádza len jeden proces. Interakcia medzi poolmi prebieha pomocou správ. Pooly sa v diagrame používajú pre zachytenie dvoch separátnych firemných entít alebo účastníkov. Proces každého účastníka je uzavretý v jeho poolu čím je stanovené jeho jasné ohraničenie. Zachytený proces nemôže interagovať z okolitými procesmi pomocou sekvenčných tokov. Pre interakciu medzi dvoma poolmi je určený mechanizmus toku správ. Správy nesmú byť použité v rámci jedného poolu. [Obr. 2.2]

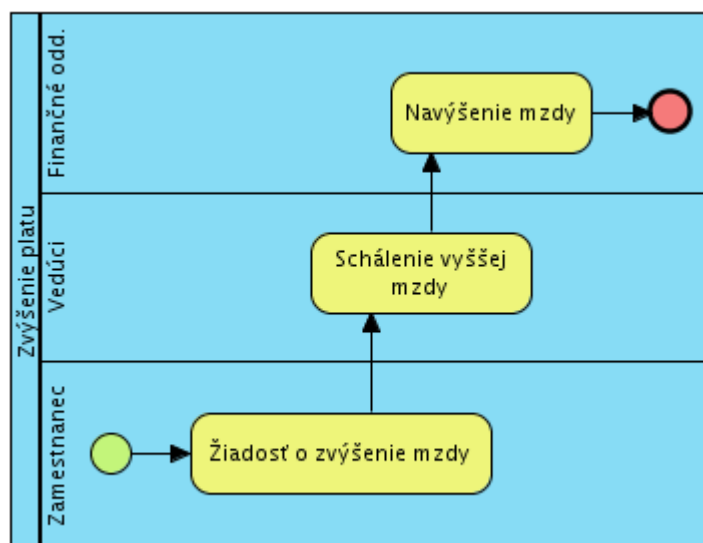

Obrázok 2.2: Príklad využitia poolu.

Dráha (Lane)

Dráha delí pool na menšie časti po celej jeho dĺžke. Slúžia na usporiadanie a kategorizáciu aktivít. Môžu napríklad znázorňovať role, oddelenia alebo funkcie organizácie. Komunikácia medzi jednotlivými dráhami prebieha pomocou sekvenčných tokov. Toky správ sa nesmú používať na komunikáciu medzi tokovými objektmi v dráhach jedného poolu. [Obr. 2.3]

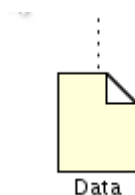

Obrázok 2.3: Príklad využitia dráhy.

2.1.5 Artefakty (Artifacts)

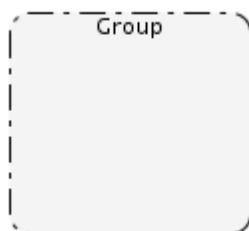
Artefakty neovplyvňujú základnú štruktúru procesu budovanú z aktivít, brán a sekvenčných tokov. Ponúkajú však spresňujúce informácie o elementoch procesu. Užívateľ si môže sám doplniť sadu artefaktov pre uľahčenie a sprehľadnenie diagramov. V BPMN sú preddefinované len tri typy artefaktov.

Dátový objekt (Data Object)

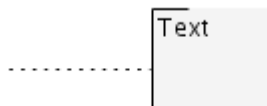
Dátový objekt slúži na zobrazenie toku dat v procese. Pomocou neho modelujeme aké dáta sú požadované a aké dáta systém produkuje. Dátový objekt je k aktivitám pripájaný pomocou asociácie. Graficky je reprezentovaný obdĺžnikom s ohnutým rohom.

Skupina (Group)

Skupina je znázorňovaná prerušovaným obdĺžnikom a používa sa pre dokumentačné a analytické účely. Nejak neovplyvňuje tok procesu.

Poznámka (Annotation)

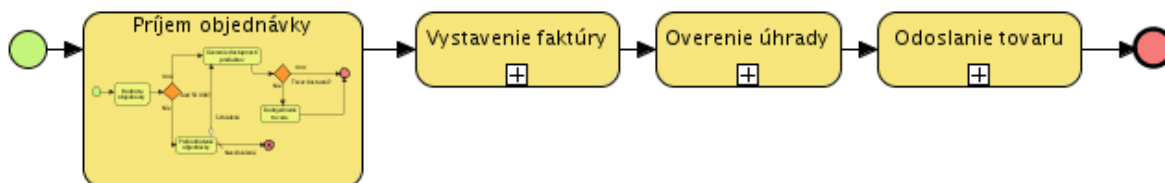
Anotácia slúži na zachytenie dodatočnej textovej informácie pre čitateľa diagramu. K objektu je pripojená pomocou asociácie.

2.1.6 Výužitie BPMN

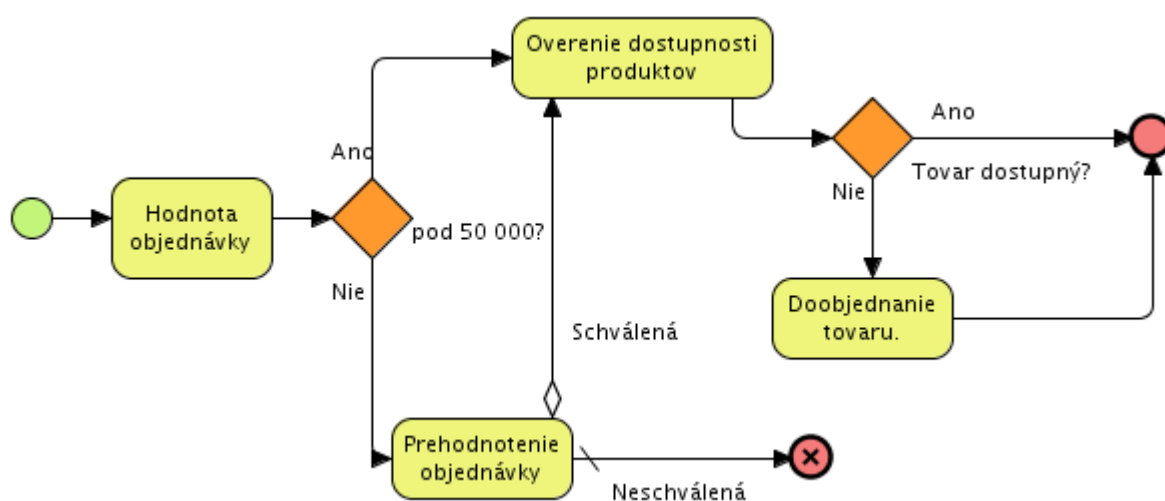
Pomocou BPMN sme schopný modelovať procesy na rôznych úrovniach. Od detailného popisu jednotlivých čiastočných procesov ku globálnej orchestrácii firemných procesov, ktoré sa javia ako čierna skrinka. BPMN tým oslovuje rôznorodé publikum, ktorému predáva široké spektrum informácií na rozličných úrovniach detailu. Podľa miery záberu moderovaných procesov sa BPD delia na dve základné skupiny.

Kooperatívne medzi-firemné procesy Kooperatívny typ diagramu zachytáva medzi-firemne procesy. Jeho hlavným cieľom je znázornenie vzťahov medzi dvomi a viacerými procesmi. Dôraz je kladený na modelovanie vzájomnej komunikácie. Obrázok 2.2 je príkladom kooperatívneho medzi-firemneho procesu.

Interné firemné procesy Interné procesy firmy sú zachytene v hierarchii diagramov. Najvyššia úroveň zachytáva hlavný firemný proces, ktorý je skrz podprocesy podrobne popísaný. Najnižšia úroveň podrobne modeluje všetky činnosti, ktoré prebiehajú v procese. Príkladom procesu vysokej úrovne je obrázok 2.4. Diagram sa skladá z podprocesov, ktoré reprezentujú nižšie úrovne. Rozkreslením niektorého z podprocesov dostávame podrobný diagram jeho fungovania. Takýto diagram je znázornený na obrázku 2.5.

Obrázok 2.4: Interný proces vysokej úrovne.

Obrázok 2.5: Interný proces vysokej úrovne.

2.2 Unified Modeling Language

Unified Modeling Language (UML) je v súčasnej dobe najrozšírenejších modelovacích nástrojov. Jeho uplatnenie je široké a nie je používaný len v oblasti vývoja softvéru. Pre jeho veľké rozšírenie a predpokladanú zrejmosť notácie sa nim táto práca nebude podrobne zaoberať. Zmienené budú len niektoré diagramy, ktoré v práci využijeme.

2.2.1 Diagram prípadov užitia

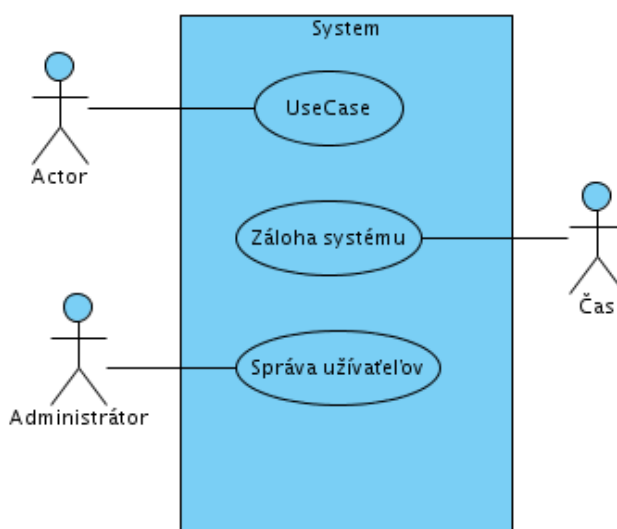
Diagram prípadov užitia (Use Case Diagram) slúži na zachytenie základných funkčných požiadavkov, ktoré ma systém spĺňať. Diagram sa skladá z troch základných častí:

Hranice systému Vymedzujú modelovanú oblasť.

Aktér Predstavuje entitu (rola, systém, čas) mimo systém, ktorá so systémom spolupracuje.

Prípad užitia Zachytáva ucelenú funkčnú jednotku systému.

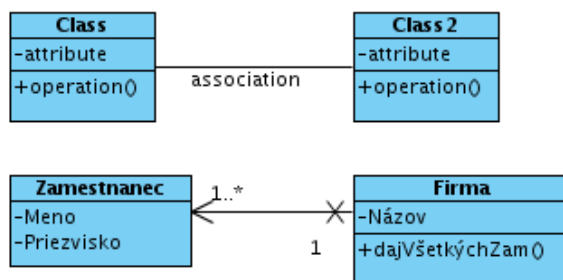
Pomocou týchto častí modelujeme interakciu okolitého sveta s modelovaným systémom. Diagram nesmie obsahovať interakciu medzi aktérmi a ani medzi prípadmi užitia. Súčasťou diagramu je aj detailná dokumentácia jednotlivých prípadov užitia. Na obrázku 2.6 je jednoduchý príklad diagramu.

Obrázok 2.6: Príklad na diagram prípadu užitia.

2.2.2 Diagram tried

Diagram tried graficky zachytáva statickú štruktúru systému. Jeho stavebnými prvkami sú triedy a asociácie. Triedy obsahujú atribúty a operácie a môžu sa hierarchicky radiť pomocou generalizácie a špecializácie. Asociácii slúžia na modelovanie vzájomných vzťahov medzi triedami. Môžeme určiť ich smer a kardinalitu. Na obrázku 2.7 je príklad diagramu tried.

Obrázok 2.7: Príklad na diagram tried.

Kapitola 3

Prístupy vyvoja softvéru

V súčasnosti sa pri vývoji softvérových produktov v drvivej väčšine prípadov používa objektovo orientovaná analýza a návrh. V tomto prístupe sa entity modelovaného systému reprezentujú pomocou objektov, ktoré zachytávajú ich stav, správanie sa a identitu. Pre uľahčenie zvládnutia problému sa využívajú rôzne úroveň abstrakcie. Zakrývajú sa ňou nepodstatných častí problému a sústreďujú sa pozornosť na podstatné aspekty.

Pri využití objektovo orientovanej analýzy sa v najväčšej miere používajú dva modely: Vodopád a iteratívny/inkrementálny vývoj. Črty týchto modelov nájdeme vo všetkých moderných modelovacích metodikách.

3.1 Vodopád

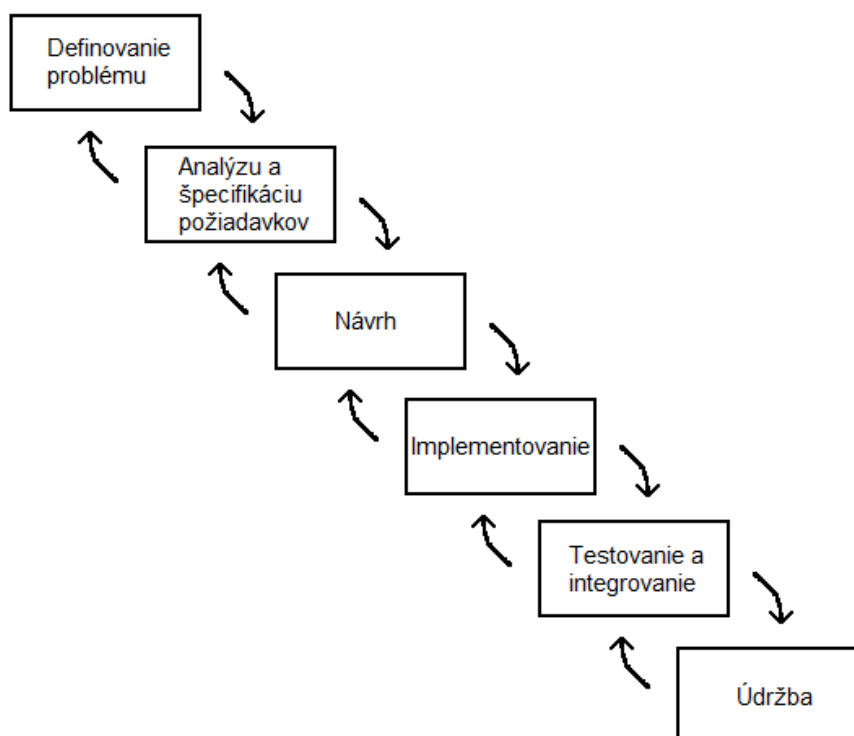
Vodopád patrí medzi najtradičnejšie modely vývoja. Historicky je to prvá ucelená metodika pre vývoj softvéru. Definuje jasné postupy pri zvládaní projektu počas celého jeho životného cyklu. Rozdeľuje projekt na základe vykonávaných aktivít na:

- Definovanie problému
- Analýzu a špecifikáciu požiadavkov
- Návrh
- Implementovanie
- Testovanie a integrovanie
- Údržba

Tieto etapy sa zoradia za seba a postupne sa začínú sekvenčne vykonávať. Ďalšia aktivita môže začať až keď skončí predchádzajúca. Pri výskyte chyby sa projekt vracia späť do etapy, v ktorej chyba vznikla a musí byť opravená. Po opravení chyby sa proces spúšťa od toho miesta kde chyba nastala. 3.1

Výhodou aj nevýhodou vodopádu je jeho jednoduchosť a ľahká pochopiteľnosť. Umožňuje ľahkú kontrolu postupu práce pomocou sledovania výstupov jednotlivých etáp vývoja. V súčasnej dobe však už nedokáže pokryť väčšie projekty pre ich zložitosť.

Pri práci podľa modelu vodopád sa rýchlo narazí na viaceré úskalia. Jedným z nich je správne odhadnutie času prechodu z jednej etapy projektu do nasledujúcej. Problémom môže byť aj to, že vodopád neumožňuje prekrývania sa etáp. Najväčším problémom však je neskoré odhalenie chyby v analýze alebo návrhu, ktoré sa prejaví až pri testovaní. Takáto

Obrázok 3.1: Schéma životného cyklu Vodopád.

chyba vracia projekt na jeho úplný začiatok a môže ľahko viesť k jeho neúspechu. Na tieto ťažkosti naväzuje nakoniec problematický odhad ceny projektu.

Spôsob akým vodopád funguje prináša ešte jednu veľkú nevýhodu. Počas celej doby trvania vývoja nemá zákazník žiadnu možnosť zistiť či dodaný systém bude odpovedať jeho predstavám a zasahovať do jeho vývoja. Nemá možnosť získať funkčné podčasti systému, s ktorými môže už pracovať, ale musí čakať až na ukončenie vývoja. Po ukončení projektu ľahko nastane situácia, pri ktorej je zákazník prekvapený z výsledku ktorý obdrží.

3.2 Iteratívny / inkrementálny vývoj

Iteratívny / inkrementálny vývoj sa snaží o zníženie rizika zlyhania projektu. Celý projekt je rozdelený na časti podľa budúcej funkcionality systému. Pre každú časť sa vykoná analýza, návrh, implementácia a testovanie. Výsledný systém sa vybuduje z podčastí. Rozdelením projektu umožníme skoršiu detekciu chýb a hlavne nemusíme prerábať celý systém ale len časť, v ktorej sa chyba vyskytla.

Pri využití tohoto modelu vznikajú problémy s integráciou. Vzniká réžia, ktorá musí zabezpečovať funkcionality neúplného systému ak napríklad vytvorenie protéz. Tvorí sa priestor na vznik nových chýb pri integrácii častí systému. Okrem technických problém sa komplikuje aj časový návrh práce na projekte, lebo nie každá iterácia zaberá rovnaký čas. Úvodné iterácie sa predlžujú z analytických dôvodov aby bol nastávajúci systém dobre pochopený. Záverečné iterácie zas v sebe zahrňujú sprievodné činnosti projektu ako zaškolenie užívateľov.

Pomocou inkrementálneho vývoja je systém tvorený z nezávislých funkčných častí, ktoré sú osobitne vytvárané za pomoci vodopádu alebo iteratívneho vývoja. Celkový systém dostávame spojením jednotlivých častí do jedného celku. Inkrementálny vývoj je založený na filozofii pridávania k existujúcim častiam systému.

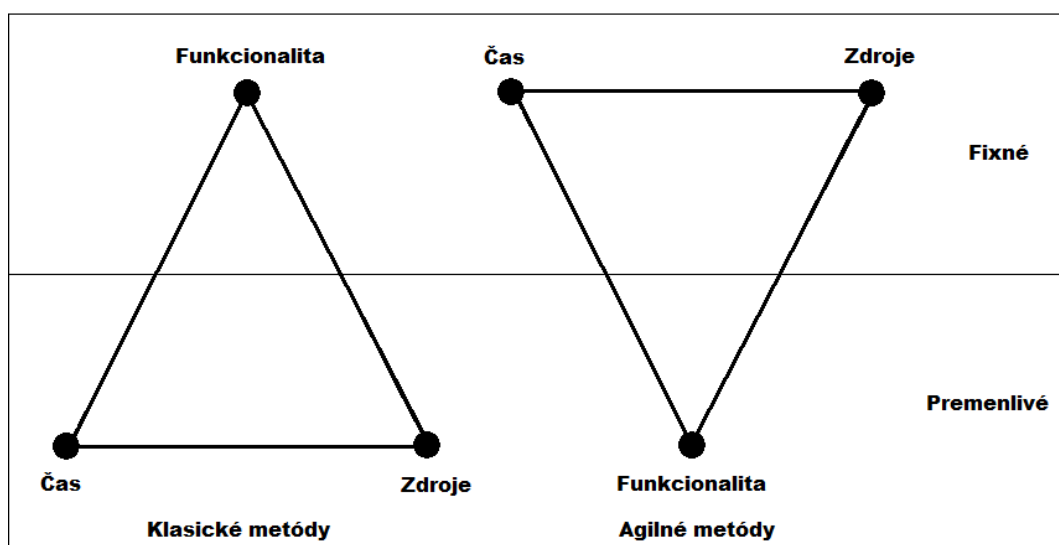
Pri iteratívnom vývoji sa postupuje cestou zdokonaľovania, rozširovania a opravovania už existujúceho systému. Nemalá časť kódu je ďalšími iteráciami pripisovaná prípadne umazaná a nahradená. Preferuje sa prepísanie zlého kódu namiesto jeho obchádzania. Tento postup sa v drvivej väčšine prípadov spája s inkrementálnym vývojom a veľmi dobre spolu fungujú.

3.3 Agilné metódy vývoja

Súčasný svet sa veľmi rýchlo mení. Pri vývoji softvéru sa preto kladie veľký dôraz na rýchlosť a flexibilitu. Aplikácie sa počas vývoja musia prispôbovať meniacim sa podmienkam a byť čo najskôr k dispozícii zákazníčkovi.

Z obrázku 3.2 vidíme, že klasické metódy vývoja zakladajú na fixnej funkcionalite, ktorá je daná špecifikáciou požiadavkov. Funkcionalita je hlavným merítkom úspešnosti projektu. V prípade nesplnenia požiadavkov projekt zlyhá. Čas a prostriedky sa pre daný projekt odvíjajú od funkcionality. Často sa preto stáva, že dochádza k posúvaniu termínov odovzdania a navyšovanie zdrojov na zvládnutie projektu.

Agilné metódy sa k problému stavajú presne naopak. Za fixné považujú zdroje a čas potrebný na zvládnutie projektu. Zákazníkovi dodáva nie vždy úplnú, ale pre neho najpodstatnejšiu funkcionalitu vždy v čase, keď ju potrebuje. Programy vyvíjané agilnými metódami sú ľahko rozširiteľné a preto nie je problém s dodaním zvyšných častí systému. Ďalším dôsledkom nefixnej funkcionality je možnosť menenia požiadavkov zákazníka počas vývoja. Vyvíjaný produkt tým lepšie spĺňa zákazníkove potreby.

Obrázok 3.2: Porovnanie klasického a agilného prístupu.

3.3.1 Manifest agilného programovania

Medzi agilná metódy vývoja patria viaceré metodiky. Všetky majú spoločný základ vo časťoch kontrolách a úpravách, vysoko kvalifikovaných samo-organizovaných tímoch a zainteresovanosti zákazníka v procese. Filozofia agilných metód je zachytená v ich manifeste:

- Osoby a interakcia majú prednosť pred procesmi a nástrojmi
- Fungujúci softvér ma prednosť pred obsiahlou dokumentáciou
- Spolupráca so zákazníkom je uprednostnená pred vyjednávaním zmluv
- Reagovanie na zmenu má prednosť pred nasledovaním plánu

Osoby a interakcia majú prednosť pred procesmi a nástrojmi

Tento bod vyjadruje zameranie metódy na človeka a jeho schopnosti a skúsenosti. Uprednostňovaný je malý efektívny tím, ktorého členovia medzi sebou intenzívne komunikujú pri riešení problémov. Preferované je riešenie problémov pomocou komunikácie tvárou v tvár, ktorá je rýchlejšia a efektívnejšia ako iné formy komunikácie. Je preto dobré aby bol celý tím situovaný fyzicky na jedno miesto. Umožňuje to lepšiu spoluprácu na projekte a tým aj rýchlejšie produkovanie kódu. Programovanie často prebieha v skupinkách, ktorej členovia sa striedajú pri kódovaní daného úseku programu.

Manažéri a vývojári sú v tíme na rovnakej úrovni. Pri rozhodnutiach, ktoré sa týkajú technických riešení, majú hlavné slovo vývojári. Manažéri majú za úlohu odstraňovať problémy netechnického rázu, ktoré by mohli projekt ohroziť. Obidve skupiny navzájom intenzívne komunikujú pre dosiahnutie najlepších výsledkov.

Fungujúci softvér ma prednosť pred obsiahlou dokumentáciou

Klasické postupy stavajú dokumentáciu na základe špecifikácie požiadavkov. Snažia sa tak zachytiť funkcionality budovaného systému. Výsledkom vývojového procesu je systém, ktorý zákazník na začiatku procesu definoval. Manažment sa týmto postupom snaží minimalizovať možnosť zlyhania projektu. Klasický prístup má však dva výrazné nedostatky. Počíta s presnou predstavou zákazníka o nastávajúcim systéme, ktorú obyčajne zákazník nemá, a nereaguje na zmeny v požiadavkách. Od definovania požiadavkov po odovzdanie systému uplynie veľa času. Svet však nestojí a taktiež ani požiadavky zákazníka na systém nestagnujú. Výsledkom klasických postupov je preto často systém, ktorý presne spĺňa špecifikáciu požiadavkov ale nespĺňa aktuálne potreby zákazníka.

Agilné metodiky sa snažia tejto nepružnosti vyhnúť. Nemajú jasne stanovené požiadavky na systém na začiatku vývoja, preto nie je možné zostaviť klasickú dokumentáciu. Šetrí sa tým čas potrebný na vývoj. Za kľúčovú časť dokumentácie je považovaný vlasý kód. Agilné metodiky priniesli koncept jednoduchosti ? neprodukovať viac ako je treba a nesnažiť sa tvoriť dokumenty, ktoré zachytávajú budúcnosť. Šetrí sa tým veľa úsilia, ktoré by bolo potrebné na vyhľadávanie v rozsiahlych dokumentáciách a udržiavanie týchto dokumentov v aktuálnom stave.

Za hlavný návrh systému je považovaný budovaný zdrojový kód. Tento prístup umožňuje rýchly presun do fázy programovania, ktorá priamo zachytáva požiadavky zákazníka. Preskakuje sa tým modelovanie rôznych abstraktných modelov, čím sa šetrí čas. Vzniká tu však riziko, že zákazník musí byť pripravený na pracovanie so systémom počas jeho vyvíjania.

Spolupráca so zákazníkom je uprednostnená pred vyjednávaním zmluv

Agilné metódy sú založené na flexibilita a ich sila spočíva v možnosti rýchleho sa prispôsobenia meniacim sa požiadavkám. Pri vývoji sa intenzívne komunikuje so zákazníkom a funkcionálna sa vytvára a upravuje podľa jeho predstáv. Zákazník sa stáva členom vývojového, spolupracuje na odsúhlasovaní rozhodnutí a ovplyvňuje vývoj.

Klasické metódy zjednávania kontraktu sa opierajú o špecifikáciu budúceho systému. Podľa nej sa vypočíta fixná cena projektu. Pre agilné metódy tento postup nie je aplikovateľný, lebo konečná funkcionálna budúceho systému sa začne rýsovať až počas samotného vývoja. Agilné metódy musia byť preto podporené novým druhom kontraktu, ktorý nie je založený na fixnej cene dodávky.

Vníka tu potreba pre nový obchodný vzťah, ktorý je založený na úzkej spolupráci zákazníka s dodávateľom. Zákazník má veľkú moc v ovplyvňovaní celého vývoja a nesie aj veľkú časť zodpovednosti za úspech projektu.

Reagovanie na zmenu má prednosť pred nasledovaním plánu

V súčasnom rýchlo sa meniacom svete je ťažké používať prediktívne metodiky alebo definovať stabilnú špecifikáciu požiadavkov. Klasické postupy sa pomocou plánovania snažia zamedziť zlyhaniu projektu a tým šetriť náklady na projekt. Ich výsledok však nemusí splniť momentálne očakávania zákazníka.

Agilné metódy volia iný prístup. Zmenám sa nedá vyhnúť a preto sa proti nim nesnažia bojovať. Vzniká tu snaha o minimalizáciu nákladov na prevádzanie potrebných zmien počas vývoja. Vývoj striktné nenasleduje stanovený plán. Na začiatku je identifikovaná počiatočná funkcionálna, ktorá je počas vývoja prispôbovaná. Jednotlivým funkčným častiam je pridelená priorita, podľa ktorej sa pri vývoji postupuje. Zákazník má možnosť ovplyvňovať prioritu jednotlivých funkcií. Vyžiadať doplnenie novej funkcionality systému, modifikovanie už existujúcich častí a vymazanie nevhodnej funkcionality

3.4 Business Driven Development

Business driven development (BDD) je moderný robustný prístup k tvoreniu softvéru. Podobne ako Agilné metodiky sa snaží reagovať na časte a rýchle zmeny pri vývoji softvéru v dnešnom dynamicky sa meniacom svete. Dôraz je kladený na vývin softvéru, ktorý zodpovedá trhovým trendom a firemným potrebám. Do popredia sa vyzdvihuje súlad IT riešení a firemných požiadaviek.

Klasické softvérové riešenia boli tvorené na základe stanovených požiadavkov. Systémy vzniknuté týmto spôsobom boli do veľkej miery neflexibilné. Ich rozširovanie bolo veľmi obtiažne a nákladné. Znovupoužitie funkcionality taktiež nebolo veľké. V súčasnom meniacom sa svete nemá takýto prístup miesto. Firmy musia byť každodenne pripravené na meniace sa prostredie, aby si zachovali konkurencieschopnosť. Informačné systémy musia preto držať krok s týmito zmenami a podporovať firemné procesy. Kľúčovým sa stáva prepojenie produktov IT a potrieb firmy.

Pre dosiahnutie potrebného prepojenia firemných potrieb a IT sa môžeme odraziť od modelovania firemných procesov a rôznych metrík, ako napríklad návratovosť investícií (return of investments ROI), kľúčových indikátorov výkonu (key performance indicators)

KPI) a ďalších.

Ako hlavný prvok premostenia firemných potrieb a IT je vhodné využiť modelov firemných procesov (Business proces models BPMs). Je preto dôležité aby IT odborníci boli schopní tieto diagramy čítať a pochopiť.

Analyzovaním procesov môžeme dospieť k tomu, že požadovaná funkcionálna už existuje a môže byť znovu použitá a sú prípadne do programovane len malé časti na prepojenie už existujúcich modulov. V prípade že sa nedá znovu použiť žiadna časť systému, budeme vyvíjať od začiatku.

3.4.1 BDD model činností

Vzniká snaha na uzavretie priepasti medzi firemnými potrebami a IT riešeniami. Toto prepojenie však musí zostať pružné a prístupné pri vytváraní IT riešení. Tieto trendy viedli k zavedeniu servisne-orientovanej architektúry (Service-Oriented Architecture SOA).

SOA poskytuje rámec (framework) spolu s princípmi a smernicami na vytváranie znovu použiteľných, zlučiteľných a nastaviteľných servisov (services), ktoré sú platformovo nezávislé. Využitie SOA vyžaduje BDD prístup, ktorý spracúva firemné ciele a požiadavky zhora na dol do návrhov, vývoja a testovania. Získavame tým prostredie, v ktorom sa aplikácie tvoria zo znovu použiteľných servisov alebo z nových servisov, ktoré sú vyvíjané podľa aktuálnych firemných potrieb. Tým sa zabezpečuje potrebná flexibilita v IT.

Nasledujúci obrázok 3.3 znázorňuje vysoko-úrovňový náhľad na typickú postupnosť činností v BDD metodike.

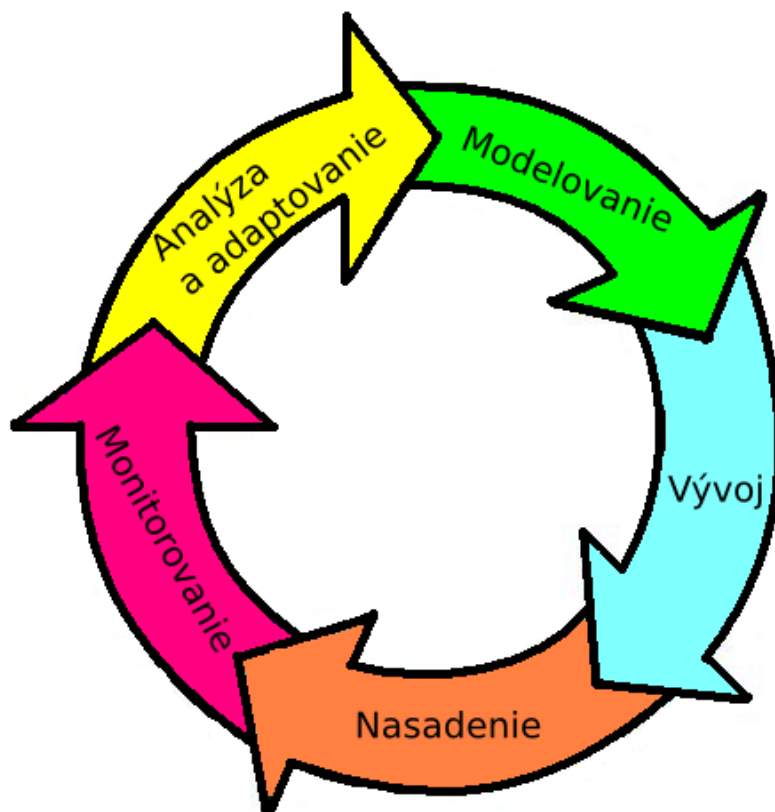
Prvým kormom vo vývoji nového IT riešenia je navrhnutie firemného procesu. Odporúča sa začať modelovaním kľúčových firemných procesov. Výsledkom modelovania je predanie firemných požiadaviek na systém IT riešiteľskému tímu. Navrhnutým firemným procesom musí byť zo strany firemných návrhárov určená dôležitosť, ktorá je vypočítaná pomocou rôznych metrík ako napríklad ROI a KPI.

Po ukončení modelovania firemných procesov nastupuje fáza zbierania požiadavkov na systém. Modely vzniknuté v predchádzajúcej fáze sú hlavným vstupom. Identifikujú sa v nich prípady použitia (use case), od ktorých sa odvíja návrh servisu. Stále sa pritom berie ohľad na firemné procesy, ktoré zachytávajú vzájomné prepojenie jednotlivých prípadov použitia. Po tom ako je servis implementovaný, pokračuje sa ďalšou fázou a to nasadením. Servis je nasadený na aplikačný server, kde je verejne prístupný a je možné ho vyhládať.

Následne za uvedením servisu do prevádzky začína fáza monitorovania. Zbierajú sa v nej informácie o behu servisu v skutočnom čase, spracovávaných dátach a hláseniach. Sledovanie je doplnenie o širokú paletu meraní podľa vopred definovaných metrík a výkonnostných parametrov. Fáza monitorovania je podstatná pre určenie funkčnosti a správnosti vytvoreného servisu. Správne vytvorený servis musí spĺňať všetky požadované parametre.

Na záver nastupuje analyzovanie nazbieraných dát z predchádzajúcej fázy. Dáta sú predané na analýzu architektom, návrhárom a vývojárom. Všetci zúčastnení pri vývoji vyhodnotia zozbierané údaje a na ich základe navrhnu vylepšenia systému. Niekedy sa taktiež zmeny môžu prejaviť aj na firemnej úrovni zmenou firemných pravidiel a externých rozhraní. Zmenami sa proces opäť posúva do fázy modelovania, čím sa postup činností uzatvára a začína nové kolo vývoja. Ustavičným vylepšovaním existujúceho systému umožňuje tento mechanizmus rýchle prispôsobenie sa meniacim sa podmienkam.

V nasledujúcej časti sa budeme podrobnejšie venovať vývojovému životnému cyklu.

Obrázok 3.3: BDD model činností.

3.4.2 Analýza firemných požiadavkov

Prvým a veľmi podstatným krokom pri vývoji softvéru je pochopenie firemných požiadaviek. Získavame ich pomocou komunikácie so zainteresovanými osobami a pozorovaním už existujúceho systému. Je veľmi dôležité komunikovať so všetkými vrstvami pracovníkov vo firme aj s najzanepoždnenými manažérmi a vedúcimi. Výsledky treba zachytiť a zdokumentovať. Dokumenty by mali obsahovať minimálne:

- Firemnú víziu.
- Firemné ciele (krátkodobé a dlhodobé), ktorými uskutočňujeme víziu spoločnosti.
- Firemné požiadavky vysokej úrovne, ktoré napomáhajú dosiahnuť ciele.
- Problémy s existujúcim firemnými procesmi.

Taktiež je veľmi dôležité pochopiť prostredie a organizačnú štruktúru firmy. Rozčleniť firmu na funkčné celky, ktorým je jasne pridelená firemná funkcionálna vyššej úrovne. Tieto poznatky treba zachytiť a sformalizovať do firemnej doménovej matice (business domain matrix).

3.4.3 Modelovanie firemných procesov

Modelovanie firemných procesov (Business process modeling ? BPM) je technika na vizuálne zachytenie firemných procesov pomocou postupnosti aktivít a rozhodovacích uzlov. Účelom BPM je vytvoriť modely, ktoré inžinierske skupiny môžu použiť na implementovanie servisov. Stanovuje sa ideálny firemný proces, ktorý sa snažíme dosiahnuť.

Každá organizácia alebo jej pod časť má vymedzenú firemnú funkcionality, ktorú podporuje alebo poskytuje. Pomocou BPM modelujeme tieto funkcionality. Každá úloha je pridelená roli ktorá odpovedá nejakej entite alebo skupine entít. Rola môže byť pridelená viacerým entitám a jedna entita môže vystupovať vo viacerých roliach.

Firemný proces po analýze môže byť reprezentovaný postupnosťou aktivít a úloh. Úloha je najmenšia celistvá jednotka funkcionality, ktorá ma pre užívateľa význam. Zložitejšie procesy sa podrobnejšie modelujú v podprocesoch, z ktorých sa skladá hlavný proces. Príklady procesov sú uvedené na obrázkoch 2.4 a 2.5.

Obyčajne celistvý úsek procesu odpovedá istej funkčnej jednotke firmy, niekedy je však zapotreby priradiť funkčnú jednotku organizácie procesu. Získavame tým hlboké pochopenie rozloženia zodpovedností a úloh vo firme, ktoré neskôr využijeme pri návrhu a vývoji softvérového projektu.

Navrhnuté modely sa dajú testovať prípadne sú do nich zavedené monitorovacie parametre aby bolo uľahčené meranie výkonu a funkčnosti procesov. Vykonávame nad nimi simulácie, skrz ktoré získavame informácie pre vylepšenie modelov.

Modelovaním BPM získavame sadu modelov, ktoré slúžia ako hlavný vstup do nasledujúcej fázy. Plne popisujú všetky funkčné časti firmy a procesy v nich prebiehajúce. Poskytujú tým náhľad na vzťahy medzi jednotlivými sekciami firmy. Na základe týchto znalostí sa ľahko vytvorí dátový model budúceho systému.

3.4.4 Modelovanie prípadov použitia

adsda

3.4.5 Modelovanie servisov – SOA

adsdas

3.4.6 Systémový návrh a vývoj

dfnikam nejdem valika mi slubila dokonali vecer :)

3.4.7 Monitorovanie

dasdas

3.4.8 Analýza zozbieraných dát a adaptovanie

dasdasd

3.4.9 Definované role

adsada

Kapitola 4

Záver

zaver

Literatúra

- [1] White, Stephen A. *Introduction to BPMN* [online]. [cit. 2009-3-2]. Dostupné na internete: <<http://www.omg.org/spec/BPMN/1.2/PDF>>
- [2] Object Management Group. *Business Process Modeling Notation (BPMN)* [online]. Jan 2009 [cit. 2009-3-2]. Dostupné na internete: <<http://www.bpmn.org/Documents/Introduction%20to%20BPMN.pdf>>
- [3] Keith, Everette R. *Agile Software Development Processes: A Different Approach to Software Design* [online]. 1. Dec 2002 [cit. 2009-4-16]. Dostupné na internete: <<http://www.agilealliance.com/system/article/file/1099/file.pdf>>
- [4] Mitra, T. *Business-driven development* [online]. Dec 2005 [cit. 2009-3-2]. Dostupné na internete: <<http://www.ibm.com/developerworks/webservices/library/ws-bdd/>>

Dodatok A

Príloha A